

DOI: 10.5281/zenodo.3878747

UDC: 65.011

JEL: M10

ОБЛІКОВІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

ACCOUNTING TOOLS FOR MANAGING THE COSTS OF INNOVATIVE ACTIVITIES OF AN ENTERPRISE IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION

Hanna B. Svinarova, PhD in Economics, Docent
Odessa National Polytechnic University, Odessa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8598-3717
Email: swinarewa@gmail.com

Received 08.11.2019

Сьогодні, в епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій, неможливо представити ефективну систему управління інноваційно-активним підприємством без використання сучасних облікових інструментів управління витратами його інноваційної діяльності, до яких безпосередньо відносяться управлінський облік та бюджетування. Основною метою цих облікових інструментів є якісне забезпечення управлінської системи своєчасною та достовірною інформацією. З жорсткістю конкуренції на ринку перспективи розвитку інноваційно-активного підприємства значною мірою залежать від рівня витрат на інноваційну діяльність та управління ними, який виступає ключовим показником оцінки ефективності функціонування підприємства. Але практика показує, що в сучасних умовах класичні інструменти та механізми управління підприємством втрачають ефективність через неможливість швидкого адаптування до інноваційних змін сучасного середовища, тому необхідно шукати нові підходи щодо використання облікових інструментів в умовах діджиталізації управління, яка набуває сьогодні значної актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сьогодні, незважаючи на значну кількість проведених досліджень з питань управління витрати не стихає інтерес науковців до проблеми управлінського обліку та бюджетування витрат, у вирішення якої вагомий теоретичний та прикладний внесок зробили відомі вітчизняні науковці: Ф. Бутинець [1], С. Голов [2], Л. Нападівська [3], В. Сошко [4] та інші. Але в сучасних умовах поширюється інтерес до діджиталізації, яка у перекладі з англійської мови означає «оцифрування» або «приведення в цифрову форму» інформації [5-7], що спонукає на пошук нових теоретико-методичних підходів щодо забезпечення ефективного управління, тому серед невирішених питань залишаються аспекти

Свінар'ова Г.Б. Облікові інструменти управління витратами інноваційної діяльності підприємства в умовах діджиталізації.

В статті розглядаються теоретико-методичні аспекти формування та використання облікових інструментів управління витратами інноваційної діяльності підприємства під впливом розвитку інформаційних технологій в умовах діджиталізації управління підприємством. Розглянуті особливості використання таких облікових інструментів управління витратами як управлінський облік та бюджетування, які запропоновано інтегрувати в систему управління підприємством шляхом створення єдиного інформаційного простору для підвищення ефективності взаємодії облікових і управлінських інструментів. Розроблені методичні аспекти формування облікових інструментів управління витратами інноваційної діяльності підприємства в умовах діджиталізації дозволяють підвищити ефективність процесу прийняття управлінських рішень.

Ключові слова: облікові інструменти, управлінський облік, діджиталізація, єдиний інформаційний простір, управління витратами, бюджетування, система управління підприємством.

Svinarova H.B. Accounting tools for managing the costs of innovative activities of an enterprise in the context of digitalization.

The article discusses the theoretical and methodological aspects of the formation and use of accounting tools for managing the costs of innovative activities of an enterprise under the influence of the development of information technologies in the context of digitalization of enterprise management. The features of the use of such accounting tools for cost management as management accounting and budgeting, which are proposed to integrate into the enterprise management system by creating a single information space to improve the efficiency of interaction between accounting and management tools, are considered. The developed methodological aspects of the formation of accounting tools for managing the costs of innovative activities of the enterprise in the context of digitalization can improve the efficiency of the process of making managerial decisions.

Keywords: accounting tools, management accounting, digitalization, common information space, cost management, budgeting, enterprise management system.

формування облікових інструментів управління витрат в умовах діджиталізації, під якою прийнято розуміти трансформацію, проникнення цифрових технологій щодо оптимізації та автоматизації бізнес-процесів, підвищення продуктивності та покращення комунікаційної взаємодії зі споживачами [8, 9].

В процесі розробки обліково-аналітичного забезпечення ефективного управління підприємством виникає гостра потреба в формуванні адекватної сучасним умовам системи облікових інструментів управління витратами, в особливості на інноваційно-активних підприємствах, діяльність яких практично не піддається детальному опису з боку фінансового обліку, що обумовлює в процесі реалізації інноваційної діяльності потребу в об'єктивній інформації щодо витрат цієї діяльності, яку нездатна забезпечити традиційна облікова система підприємства. В той же час в умовах глобального розвитку інформаційних технологій виникає проблема побудови системи управлінського обліку витрат здатної швидко адаптуватися під інноваційні зміни сучасних економічних реалій господарювання підприємств.

Складність розв'язання цієї проблеми складається з того, що кожне інноваційно-активне підприємство має свою специфіку та унікальність, що обумовлює необхідність у специфічному організаційно-методичному забезпеченні формування або оптимізації системи управлінського обліку витрат інноваційної діяльності в умовах сучасного тренда – діджиталізації управління.

Запропонована система управлінського обліку витрат інноваційної діяльності (рис. 1) охоплює збір, обробку, інтерпретацію та оперативне представлення управлінському персоналу обліково-аналітичної інформації для планування, аналізу, контролю та прийняття управлінських рішень щодо управління витратами, які виникають в процесі реалізації інноваційної діяльності підприємства. В межах цієї системи розв'язуються задачі щодо фіксації інформації о інноваційних витратах, її реєстрації, вибору методів та способів визначення, планування, оцінювання собівартості інноваційної продукції, формування управлінських звітів у розрізах інноваційних продуктів або проектів та центрів фінансової відповідальності.

В умовах діджиталізації управління основною задачею стає створення на підприємстві єдиного інформаційного простору, в якому керівництво має доступ до будь-яких впроваджених управлінських технологій та систем підприємства, тому запропонована система управлінського обліку витрат інноваційної діяльності інтегрується з системою управління підприємством, що надає

можливість комплексно здійснювати управління не тільки витратами інноваційної діяльності, а і підприємством в цілому.

Запропонована система управлінського обліку витрат інноваційної діяльності охоплює три основні підсистеми управлінського обліку у єдиному інформаційному просторі:

- інформаційну;
- облікову;
- контрольно-аналітичну.

У більшості вітчизняних підприємств інформація акумулюється в різних системах, до яких не має централізованого доступу до перегляду та аналізу, тому інформаційна підсистема управлінського обліку витрат повинна вчасно забезпечити керівництво потрібною, достовірною, достатньою інформацією о витратах інноваційної діяльності в розрізі інноваційних продуктів в єдиному інформаційному просторі, яка охоплює наступні ключові етапи для досягнення поставленої мети:

- збір даних про витрати інноваційної діяльності в розрізі інноваційних продуктів (проектів). На цьому етапі необхідно згенерувати та акумулювати потрібну для системи управлінського обліку інформацію о витратах окремо по кожному об'єкту витрат, використовуючи всі доступні на підприємстві джерела інформації: бухгалтерський, оперативний, статистичний облік та внеоблікові дані;
- аналіз достовірності інформації отриманої на попередньому етапі інформації о витратах інноваційної діяльності. На цьому етапі необхідно перевірити джерела інформації, здійснити перевірку обґрунтованості відношення витрат інноваційної діяльності на відповідний об'єкт, яку необхідно проводити за кожним інноваційним продуктом (проектом);
- систематизація інформації, метою якою є отримання логічно-побудованої сукупності витрат по кожному об'єкту інноваційної діяльності підприємства, яку в подальшому можна використовувати і для інших завдань: контролю, аналізу, плануванню, прийняття управлінських рішень;
- збереження інформації в інформаційному сховищі підприємства для безперервного використання з метою оцінювання та прогнозування, виявлення трендів зміни витрат, побудови функції витрат від інноваційної діяльності. Також в рамках цього процесу здійснюється збереження управлінської звітності попередніх періодів для врахування їх результатів у майбутніх періодах.

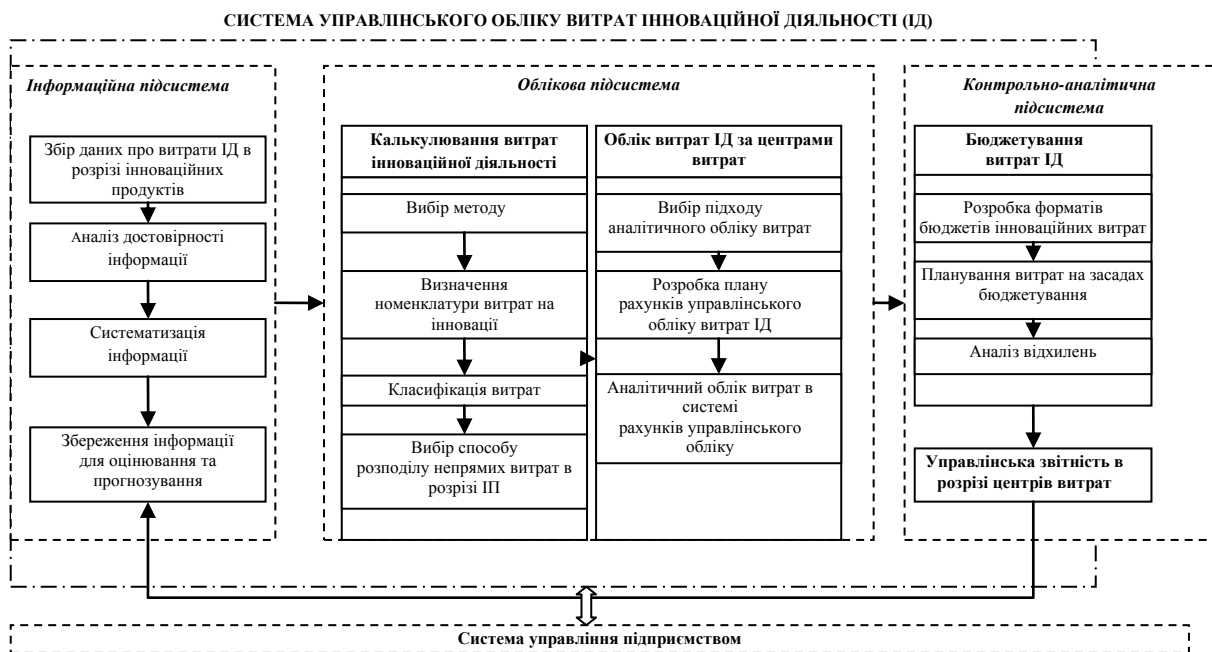

Рис. 1. Формування системи управлінського обліку витрат інноваційної діяльності

Джерело: Власна розробка автора.

Інформаційна підсистема є відправним базисом для реалізації управлінського обліку витрат інноваційної діяльності. Збір даних о витратах інноваційної діяльності підприємства необхідно здійснювати на безперервній основі за допомогою підрозділів, які приймають участь у генерації обліково-аналітичних даних за рівнями управління підприємства: оперативним, тактичним та стратегічним та формують єдиний інформаційний простір системи управлінського обліку. Якщо інформації о витратах недостатньо або вона недостовірна та несвочасно згенерована здійснення управлінського обліку витрат неможливо, тому інформаційна підсистема виконує одну з головних функцій забезпечення ефективного функціонування всієї системи управлінського обліку.

Облікова підсистема складається з двох блоків та виконує головну мету – управлінський облік витрат інноваційної діяльності підприємства. Перший блок облікової підсистеми – це сектор калькулювання витрат інноваційної діяльності підприємства, за допомогою якого появляється можливість визначення собівартості кожного об'єкту інноваційної діяльності, що є важливою інформацією для прийняття управлінських рішень щодо розвитку інноваційної діяльності підприємства. В рамках цього блоку необхідно:

- обрати методологію обліку витрат інноваційної діяльності. Кожне інноваційно-активне підприємство може обирати різні методи управлінського обліку витрат, виходячи із потреб системи управління підприємством з урахуванням специфіки господарювання;
- визначити номенклатуру витрат на інновації. В залежності от виду, типу інноваційних продуктів та технологічних

умов інноваційно-активного підприємства для кожного з них визначається унікальна номенклатура витрат на інновації;

- класифікувати витрати, виходячи з визначеної номенклатури витрат. Для цілей управлінського обліку обов'язково потрібно розподілити витрати на постійні та змінні, контрольовані та неконтрольовані, прямі та непрямі;
- обрати спосіб розподілу непрямих витрат в розрізі інноваційних продуктів (проектів). Для кожної сукупності непрямих витрат в залежності від інноваційного продукту потрібно обрати базу та спосіб розподілу: прямий метод, послідовний, одночасного розподілу чи інший в залежності від специфіці інноваційної діяльності того чи іншого підприємства.

Другий блок облікової підсистеми – це облік витрат інноваційної діяльності, який ми пропонуємо здійснювати за центрами інноваційних витрат. Він охоплює наступні етапи та складові облікового процесу:

- вибір підходу до аналітичного обліку витрат;
- розробку плану рахунків управлінського обліку витрат інноваційної діяльності підприємства;
- аналітичний облік витрат в системі рахунків управлінського обліку.

Контрольно-аналітична підсистема призначена для здійснення аналітичних та контрольних функцій системи управлінського обліку витрат інноваційної діяльності. В рамках цієї підсистеми виконується контрольно-аналітична функція системи управлінського обліку на засадах бюджетування, в межах якого потрібно розробити

формати бюджетів витрат з урахуванням специфіці інноваційної діяльності підприємства, розробити ці бюджети окремо по кожному центру інноваційних витрат та об'єкту і обов'язково здійснювати зворотний зв'язок шляхом бюджетного контролю на базі аналізу відхилень. В результаті бюджетування формується управлінська звітність в розрізі центрів інноваційних витрат підприємства та обирається потрібна управлінському персоналу аналітика для контролю її за допомогою дашбордів.

Враховуючи те, що впровадження управлінського обліку витрат тягне за собою виконання величезної кількості обліково-аналітичних операцій, без автоматизації цього процесу неможливо забезпечити управлінський персонал достовірною, якісною інформацією в

потрібні строки. Вибір способу автоматизації управлінського обліку залежить від конкретних цілей поставлених системі, а від обраного способу залежать програмні продукти реалізації процесу автоматизації. Найбільш актуальним інструментом автоматизації управлінського обліку витрат в сучасних умовах розвитку інформаційних технологій є хмарні технології, використання яких дозволяє здійснити створення єдиного інформаційного простору управлінського обліку (рис. 2), в якому задіяні підрозділи підприємства за різними рівнями управління, які беруть участь у генерації обліково-аналітичних даних для управлінського обліку витрат інноваційної діяльності та мають централізований доступ к системі управлінського обліку витрат в будь-якої момент часу та просторі.

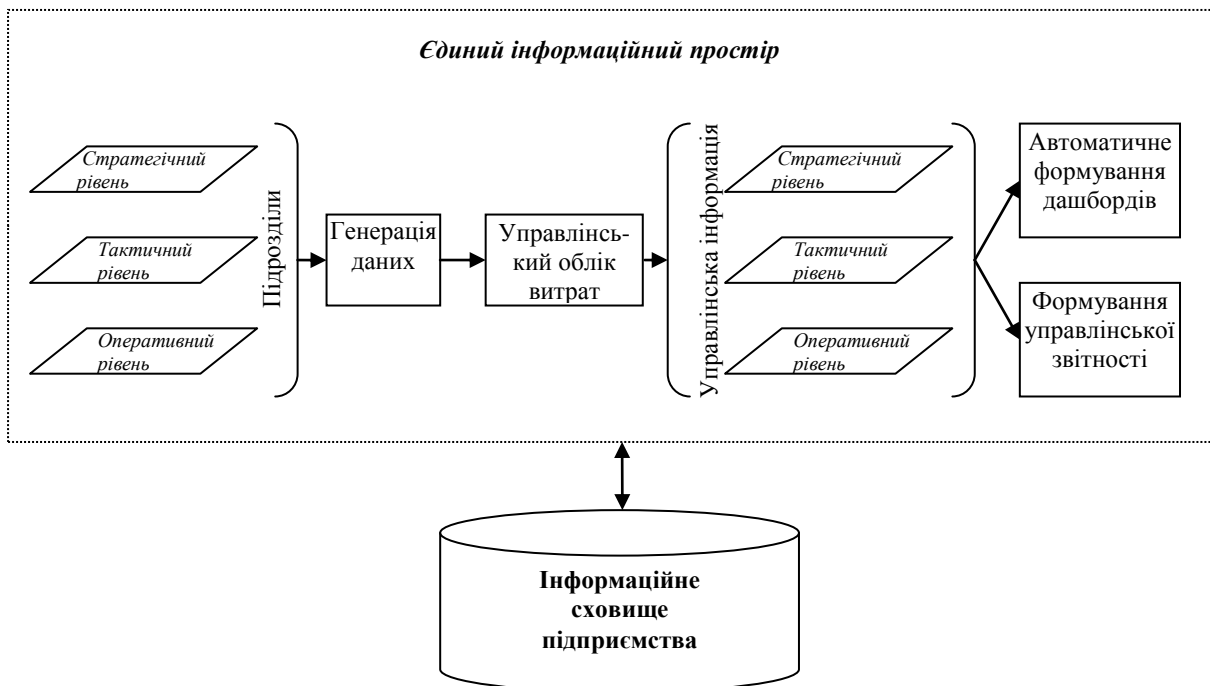

Рис. 2. Формування управлінської інформації в єдиному інформаційному просторі системи управлінського обліку витрат за рівнями управління

Джерело: Власна розробка автора.

В результаті безперервної генерації обліково-аналітичної інформації та її обробки системою управлінського обліку витрат отримується управлінська інформація за рівнями управління, яка стосується набору відібраних аналітичних показників щодо витрат інноваційної діяльності, на основі якої формується управлінська звітність та відповідні потребам того чи іншого рівня управління дашборди, які наочно дозволяють в автоматичному режимі здійснювати оперативний контроль над відібраними аналітичними показниками ефективності інноваційної діяльності підприємства. На відміну від класичного підходу до впровадження й реалізації управлінського обліку витрат, використання сучасних інформаційних технологій дозволяє значно підвищити оперативність надання інформації про витрати інноваційної діяльності, задіяти необхідну

кількість підрозділів, що забезпечують необхідні дані за допомогою створення єдиного інформаційного простору, одержувати управлінську звітність по заданим системою форматам і сконцентрувати увагу управлінського персоналу на дашборди з відібраною аналітикою. В цілому, від реалізації такої системи управлінського обліку витрат зростає якість, швидкість отримання інформації для прийняття управлінських рішень та економія часу.

Висновки

В підсумку необхідно зазначити, що сьогодні в умовах діджиталізації управління, яка дуже стрімкими темпами розвивається за допомогою впровадження інформаційних технологій та впливає на всі сфери функціонування підприємства в жорстких умовах господарювання,

система управління підприємством зазнає інноваційних змін та потребує розробки та використання облікових інструментів управління витратами, які дозволяють швидко адаптуватися під ці зміни.

Таким чином, запропоновані облікові інструменти у вигляді системи управлінського обліку та бюджетування витрат інноваційної діяльності дозволять: отримувати та обробляти для прийняття управлінських рішень інформацію, яка знаходиться в різних інформаційних системах

підприємства; створення єдиного інформаційного простору з використанням хмарних технологій для аналізу, моніторингу, прогнозування витрат інноваційної діяльності; формування управлінської звітності в розрізі центрів фінансової відповідальності з необхідною періодичністю та деталізацією, що дозволить підвищити ефективність та якість управлінських рішень, які забезпечують стабільний розвиток інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Abstract

In the conditions of rapid development of information technologies, it is impossible to present an effective system of management of an innovation-active enterprise without a modern system of management accounting of the costs of its innovation activity, the main purpose of which is to provide a good management system with timely and reliable information. With the fierce competition in the market, the prospects for the development of an innovatively-active enterprise depend to a large extent on the level of costs for innovation activities and management, which is a key indicator of an enterprise's performance evaluation.

In the process of developing accounting and analytical support for effective enterprise management, there is an urgent need to formulate an adequate management system of cost accounting, especially for innovation-active enterprises, whose activities are practically not subjected to a detailed description of financial accounting, which determines the implementation of innovative activities. The need for objective information about the costs of this activity, which is not able to provide the traditional accounting system of the enterprise. At the same time, in the conditions of global development of information technologies, there is a problem of building a system of management accounting of costs in the conditions of the modern trend - digitization of management, which is able to quickly adapt to the innovative changes of modern economic realities of enterprise management.

The proposed system of management accounting of expenses of innovative activity will allow: to receive and process for decision-making the information which is in various information systems of the enterprise; creation of a single information space with the use of cloud technologies for analysis, monitoring, forecasting of costs of innovative activity; formation of management reporting in the context of centers of financial responsibility with the necessary periodicity and detail, which will allow to increase the efficiency and quality of management decisions on the development of innovative activity of domestic enterprises.

Список літератури:

1. Бутинець Ф. Ф. Інформаційні системи і технології в обліку : [підруч. для студ. ВНЗ] / Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, В. В. Євдокимов, С. Ф. Легенчук. – [3 вид., перероб. і доп.]. – Житомир : ПП «Рута», 2007. – 468 с.
2. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: монографія / С.Ф. Голов. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
3. Нападівська Л.В. Управлінський облік: монографія / Нападівська Л.В. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2009. – 450 с.
4. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посібник / В.В. Сопко. – К.: КНЕУ, 2006. – 526 с.
5. Коляденко С.В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 6. С. 105–112.
6. Краус Н.М., Клаус К.М. Інноваційне табло України. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. № 6. URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/6-2017-ukr>.
7. Стратегії високотехнологічного розвитку в умовах глобалізації: національний та корпоративний аспекти: монографія / Н.П. Мешко, О.М. Сазонець, О.А. Джусов та ін. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 470 с.
8. Гусева О. Ю., Легомінова С. В. Диджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2018, № 1 (23). С. 33-39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есмебі_2018_1_7.
9. Грибніненко О. М. Диджиталізація економіки в новій парадигмі цифрової трансформації. Міжнародні відносини. Серія. Економічні науки. 2018. №16. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ес_n/article/view/3523/3197.

References:

1. Butinets F.F., Davydyuk T.V., Evdokimov V.V., Legenchuk S.F. 2007 Information systems and technologies in accounting: [textbook. for students. Universities] / FF Butynets,. - [3 ed., Reworking. and ext.] Zhytomyr – 468 [in Ukrainian].
2. Golov S.F. 2007 Accounting in Ukraine: analysis of the state and prospects for development: monograph. – 522 [in Ukrainian].
3. Napadovskaya L.V. 2009 Management accounting: monograph. Dnepropetrovsk – 450 [in Ukrainian].
4. Sopko V.V. 2006 Accounting in enterprise management: training. manual. – 526 [in Ukrainian].
5. Kolyadenko S.V. 2016 The Digital Economy: Prerequisites and Stages of Formation in Ukraine and the World. Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice – 105 – 112 [in Ukrainian].
6. Kraus N.M., Klaus K.M. 2017 Innovation board of Ukraine. Eastern Europe: Economy, Business and Management № 6 [in Ukrainian].
7. Meshko N.P., Sazonets O.M., Dzhusov O.A. 2012 Strategies of high-tech development in the conditions of globalization: national and corporate aspects: monograph. Donetsk – 470 [in Ukrainian].
8. Guseva O. Yu., Legominova S.V. 2018 Digitization - as a tool for improving business processes, their optimization. Economy. Management. Business – 33 – 39 [in Ukrainian].
9. Gribinenko O.M. 2018 Digitization of economy in the new paradigm of digital transformation. International relations. Series. Economic sciences. – №16 [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Свінарьова Г.Б. Облікові інструменти управління витратами інноваційної діяльності підприємства в умовах діджиталізації / Г.Б. Свінарьова // *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. – 2019. – № 6 (46). – С. 151-156. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No6/151.pdf>.
DOI: 10.5281/zenodo.3878747

Reference a Journal Article:

Svinarova H.B. Accounting tools for managing the costs of innovative activities of an enterprise in the context of digitalization / H.B. Svinarova // *Economics: time realities. Scientific journal*. – 2019. – № 6 (46). – P. 151-156. – Retrieved from <https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No6/151.pdf>.
DOI: 10.5281/zenodo.3878747

